

Andrej Studen

Protinemški izgredi v Ljubljani leta 1903

*"Ta vam je prav gotovo kakega Nemca pojedel",
je v vročih julijskih dneh leta 1903 'zasmehoval'
nadstražnika mestne policije Ivana Ažmana
čevljar Martin Radovan, "na kar so se okoli
stoječi glasno smejali".¹*

Pomladne demonstracije leta 1903 na Hrvaškem, ki so zadale smrtni udarec dvajsetletnemu režimu zatiralskega bana Khuena Héderváryja,² so izzvale tudi solidarnostno gibanje na Slovenskem. V maju in juniju 1903 je bilo več političnih protestnih shodov v Ljubljani, Celju, Slovenj Gradcu, Trstu, Gorici, Šempetru, Nabrežini, pa tudi v manjših krajih na podeželju, ki so jih skupno sklicevale vse slovenske politične stranke.

V Ljubljani so bili že v noči iz sobote na nedeljo, iz 16. na 17. maj 1903, raztreseni po mestu ali prilepljeni po ograjah in drogovih listki z napisom: "Proč z Madžari! Dol z banom! Živela Hrvatska!"³ V torek, 19. maja, je Slovenski narod napovedal protestni shod, na katerem naj bi ljubljanski Slovenci zavzeli stališče do zadnjih dogodkov na Hrvaškem.⁴ Naslednjega dne je izšel poziv vsem Slovincem, da naj se v nedeljo, 24. maja, udeležijo shoda v Mestnem domu na Trgu cesarja Jožefa,⁵ na katerem bi protestirali proti z bajoneti podprtemu režimu bana Héderváryja in nevzdržnim in nezaslišanim razmeram na Hrvaškem, proti temu, da tja pošiljajo tudi slovenske vojake in da cislitvanska oblast to podpira.⁶ Da bi se napravil konec hudim razmeram na Hrvaškem, o katerih je bilo slovensko bralstvo časopisja dobro poučeno, je Slovenski narod pozval vse narodno misleče Slovence in vse, "ki spoznavajo pomen hrvatsko-slovenske vzajemnosti", da je njihova "sveta dolžnost, da priskočijo na pomoč bratom onkraj Sotle, da jih podprejo v teh težkih časih".⁷

"Prav prijatelji se spoznajo v nesreči", je zaklical Slovenski narod. "Ljubljana se je oglasila prva s svojimi simpatijami v imenu vseh Slovencev" ter se zmenila za tegobe Hrvatov in "na stotine, na tisoče in tisoče Slovencev vseh slojev se je zbralo včeraj v 'Mestnem domu' izražati srčna sočustva za zatirane brate Hrvate in protestirati proti predstavitelju madjarskega trinoštva, proti zloglasnemu banu grofu Khuenu - Héderváryju in njegovemu nasilnemu vladnemu sistemu".⁸

Medtem ko je prek 6000 prisotnih nagovoril državni poslanec dr. Ferri, so se neprestano razlegali "pfuj-klici" Héderváryju, pa "Proč ž njim!", "Na vešala s krv-

¹ Zgodovinski arhiv Ljubljana (dalje ZAL), REG I/fasc. 1272, fol. 461.

² Podrobneje o 'narodnem pokretu', o demonstracijah, ki so zahtevale predvsem finančno samostojnost Hrvaške in o padcu grofa Khuena Héderváryja glej: Josip Horvat: Politika povijest Hrvatske, I. del. Zagreb, 1989, str. 238-257; Jaroslav Šidak - Mirjana Gross - Igor Karaman - Dragovan Šepić: Povijest hrvatskog naroda g. 1860-1914. Zagreb 1968, str. 212-213.

³ Slovenski narod, 18. 5. 1903.

⁴ Slovenski narod, 19. 5. 1903.

⁵ Današnji Krekov trg.

⁶ Slovenski narod, 20. 5. 1903.

⁷ Slovenski narod, 23. 5. 1903.

⁸ Slovenski narod, 25. 5. 1903. Primerjaj tudi poročila v Slovincu, 25. 5. 1903.

nikom!" ipd. Državni poslanec dr. Ignacij Žitnik je protestiral proti "rabi naše armade na Hrvaškem". Dr. Karel Triller (Narodno napredna stranka) je "v imenu kulture in humanitete, v imenu avstrijskega patriotizma" protestiral proti dejstvu, da "hunska (madžarska, op. a.) nadutost pretvarja cvetočo Hrvatsko v avstrijsko - Makedonijo". V imenu Krščansko socialne zveze je nato spregovoril Ivan Štefe, v imenu socialdemokratov Jan Tokan, v imenu ljubljanskih Hrvatov pa Pavo Magdić.⁹

Na koncu je deželni poslanec Pirc prebral naslednjo resolucijo: "Z ozirom na to, da je politično in gospodarsko nazadovanje v kraljevinah Hrvatski in Slavoniji, do katerega je dovedel vladni sistem bana Khuen-Héderváryja po kršenju najjasnejših ustanovitev hrvatsko-ogrske nagodbe, po nezakonitem omejevanju ustanovnih državljskih pravic, zlasti osebne svobode, svobode tiska in združevanja, po slabi upravi, po zatiranju narodnega gospodarstva in finančnem izkoriščanju Hrvatske v korist Ogrske, po protizakonitem razobešanju madjarske zastave in usiljevanju madjarskega jezika na hrvatski zemlji - ustvarilo razmere, ki so v protislovju z vsakim pravnim čuvstvom, in ki očitno pokažejo namen, da se na korist madjarskega imperializma uniči narodno in državno pravo Hrvatske, kar bi bilo na očito škodo Slovencev in Hrvatov tudi v tej državni polovici in Slovanov sploh - izjavljajo Slovenci in Hrvati iz Ljubljane in okolice, zbrani na shodu dne 24. maja 1903, svojo solidarnost s pravičnimi težnjami hrvatskega naroda v Banovini, prosvedujejo proti temu, da skupna vlada podpira vlado na Hrvaškem, in da daje banu grofu Khuen-Héderváryju na razpolago skupno vojsko ter jo celo pomnožuje z regimenti iz naše državne polovice, in prosvedujejo proti špijonaži Héderváryjevih detektivov v Avstriji ter zahtevajo, da vse Khuenove biriče izžene čez mejo ter pozivajo vse slovanske narode, da v prilog Hrvatski odločno povzdignejo svoj glas".¹⁰

Zbrana množica je resolucijo navdušeno podprla, zadonela je pesem Lepa naša domovina. Ljubljanski shod so s številnimi brzojavkami podprli Slovenci, pa tudi Hrvati in Čehi iz drugih krajev Cislitvanije.¹¹

Po zborovanju v Mestnem domu je bilo pričakovati, da bo prišlo do kake populirne manifestacije in posameznih izgrediv. Najprej bi seveda pomislili, da bodo ti naperjeni proti hrvaškemu banu, toda ljubljanski shod se je sprevrgel v veliko protinemško demonstracijo, ki so jo oblasti zatrle šele ob pomoči orožništva in vojaštva.

Množica je za uverturo že zjutraj v Lattermanovem drevoredu obesila slamatega bana Héderváryja. V frak oblečeni slamnati mož je imel na prsih listek z napisom, da je ban za svoja dejanja zaslužil vešala. Z improviziranih vešal ga je nato obredno snel smetar, ki je slamnato karikaturu odvrigel na smetišče.¹²

Po končanem shodu v Mestnem domu so bile manjše demonstracije pred plosanjem deželne vlade na Bleiweisovi cesti,¹³ kjer je množica žvižgala in vpila: "Abzug ban! Dol z banom!" ipd. Precej ljudi se je zbralo tudi pred hišo trgovca Alfreda Ledeniga na Mestnem trgu. Gospod Ledenig je bil namreč zastopnik neke ogrske zavarovalnice in je imel na svoji hiši ogrski grb. Demonstrantje so zahtevali,

⁹ Prav tam.

¹⁰ Prav tam.

¹¹ Prav tam.

¹² Prav tam.

¹³ Danes Prešernova cesta.

naj grb odstrani in Ledenig ga je po daljšem razpravljanju in pregovarjanju končno le snel.¹⁴

Večjih izgrediv se je bilo bati Pred škofijo, kjer je policijski vodja Lovro Breznik opozoril urednika Slovenca Ivana Štefeta, ki je nosil hrvaško zastavo, "da naj zastavo spravi, in s tem bi bila končana vsa demonstracija. Medtem ko sem jaz v imenu zakona zahteval zastavo odstraniti, me je Karol Schmutz, privatni dijak II. državne gimnazije V. razreda, stanujoč na Bregu št. 14 vdaril s palico po glavi brez da bi me poškodoval."¹⁵ Ko sem ga prijel in v imenu zakona aretoval, ter ga izročil Eduvardu Ižancu, mestnemu policijskemu stražniku, na to je planila vsa množica na naju tako da sem bil primoran aretovana izpustiti."¹⁶

Sicer pa je dan minil precej mirno. Le tu in tam so se pojavile manjše skupine, ki so imele hrvatske in slovenske trakove, zlasti pod Tivolijem pa so se razlegali klici "Živila Hrvatska!", "Dol z banom!"

Zvečer se je na kolodvoru zbrala množica demonstrantov, da bi se poslovila od hrvaških gostov. Vodila sta jo žurnalist Ivan Štefe in mizar Jakob Poglaj. Množica je vpila: "Abzug Héderváry! Živila Hrvatska! Dol z banom!" Kot poroča policijski stražnik France Vrečar, je bil najbolj glasen Štefe, ki je pri vходу na peron, ki ga je zastražila mestna policija, vpil na stražnike: "Konstatirano je, da ljubljanska policija vratarsko službo opravlja. Škandal. Jaz nisem porok, če množica kaj pobije in imajo tudi prav, ker se tako z njimi postopa." Malce kasneje pa je na peronu na ves glas kričal: "Pereat detektiv!"¹⁷

Po odhodu Hrvatov z ljubljanskega kolodvora, je množica ljudi krenila proti mestu in pred Kazino demonstrativno zapela Hej, Slovani. Ko je bilo petje končano, je med množico zavrelo, začelo se je kričanje, letelo je kamenje, počila pa naj bi tudi dva strela, ki da sta priletela v okno Kazine.¹⁸ Projektila naj bi obtičala v zidu, eden nad glavo gluhonemega barona, črkostavca v tiskarni Bamberg, Avgusta von Wolkenperga,¹⁹ drugi pa prav blizu nekega poštnega uradnika in njegove so-proge. Množica je vpila in hotela naskočiti kazinsko kavarno, a policija jo je razgnala. Demonstracije so se nadaljevale po vsem mestu. Pri Mahrovi hiši in hiši grofa Auersperga so demonstrantje pobili nekaj šip, z blatom pa so pomazali tudi spomenik Anastasiusa Grüna.²⁰

¹⁴ Slovenski narod, 25. 5. 1903.

¹⁵ Pripominjam, da tudi preostali mestni policijski stražniki, ki so med demonstracijami skrbeli za javni red in mir ter bili pri tem deležni plohe letečega kamenja ali pa so jih s palico po glavi in drugih delih telesa, o svojih poškodbah v poročilih vedno izjavijo, da niso nič poškodovani. (ZAL, REG I/fasc. 1272, fol. 357-376.)

¹⁶ ZAL, REG I/fasc. 1272, fol. 377.

¹⁷ Prav tam, fol. 397, 399, 400.

¹⁸ Mestni policijski nadstražnik Jernej Papler v svojem poročilu 25. 5. 1903 poroča o treh strelah iz revolverja in se pri tem sklicuje na številne priče. Zanimiva je tudi njegova pripomba na koncu poročila, češ da je vsa stavba Kazine "zelo s črnim pomazana". (ZAL, REG I/fasc. 1272, fol. 379.) V noči iz 26. na 27. 5. so namreč (verjetno iz maščevanja) "neznani zlikovci s črnim ponesnažili" hišo župana Ivana Hribarja v Gosposkih ulicah št. 12, hišo Marije pl. Pongratz na Dvornem trgu 3, v kateri je bila tudi Krapeževa Narodna kavarna ter Katoliški dom na Turjaškem trgu št. 1, najbrž že popoldan, 26. 5., pa je neznani zlikovec "z ostankom črne kave (z zocem) poskropil votivno ploščo na hiši Zaklada meščanske imovine". (ZAL, REG I/fasc. 1272, fol. 381-384.)

¹⁹ O baronu von Wolkenpergu glej Andrej Studen: Poskus mikroraziskave dveh ljubljanskih hiš, njunih stanovanj in stanovalcev v drugi polovici 19. in na začetku 20. stoletja. Sinteza 83, 84, 85, 86, okt. 1990, str. 169.

²⁰ Slovenski narod, 25. 5. 1903.

Kaj je tako razkačilo slovenske demonstrante pred Kazino, ni popolnoma jasno. Ljubljanski Nemci so sicer zatrjevali, da niso niti najmanj provocirali, da so bili popolnoma mirni in da niso dali nikakršnega povoda za napad. Vendar izpovedi nekaterih očividcev pričajo, da Nemci le niso bili povsem nedolžni. Med demonstrante, ki so stali pred Kazino in peli, so menda metali "neke stvari" in jih polivali z vodo.²¹

Naslednjega dne je policija "zaradi motenja javnega pokoja in javnega nasilstva, zaradi metanja kamenja v kazinska okna in na policijske stražnike" aretirala 17 najbolj razgretih demonstrantov, starih od 13 do 26 let.²² Dogodki zadnje noči so spodbudili deželnega predsednika barona Heina, da je dal po ljubljanskih ulicah in trgih nabiti slovenske in nemške razglase, da je "zapeljana množica motila javni mir stolnega mesta, oškodovala imetje mirnih someščanov in ogrozila njih osebno varnost. V zakonitih mejah izjavljanemu sočutstvu za soroden narod se niso stavile od nobene strani zapreke; tembolj je bilo pričakovati, da se ne prekoračijo meje, ki jih stavi zakon. Ta domneva se žal ni uresničila, in vendar mora spoznati vsak razumnik, da poulični izgredi in nasilnosti le škodujejo, nikakor pa ne koristijo stvari, ki se je morda hotela pospeševati. Jasno pa je tudi, da se taki izgredi ne smejo trpeti. Zato opominjam prebivalstvo kolikor resno toliko blagohotno, da se vzdržuj vsake nadaljnje nezakonitosti, ker bodo postopale javne oblasti proti vsakemu motenju miru, proti vsakemu poskusu javne nasilnosti s potrebno strogostjo in resno odločnostjo." Baron Hein je hkrati obvestil župana Hribarja, da bo za zagotovitev miru zvečer po mestu patroljiral oddelek žandarmerije, ki bo skrbel za red neodvisno od mestne policije. Poleg tega se do nadaljnjega ne sme podeljevati licenc gostilnam in kavarnam, ki naj bi bile lahko odprte prek običajne ure zapiranja.²³ Žandarji so varovali zlasti Kazino, Grünov spomenik in poslopje deželne vlade.²⁴

Policija je v naslednjih dneh uvedla preiskavo, ali so demonstrantje res streljali, toda vsa prizadevanja so bila zaman, saj v Kazini niso našli ne izstreljenih krogel in ne lukenj v zidu. Do končne ugotovitve, kaj je povzročilo luknje v šipi, se je policija dokopala šele po vnovičnih protinemških demonstracijah 7. junija 1903.

Ljubljanski Nemci so namreč v nedeljo, 7. junija, priredili v Ljubljani turnarsko slavnost ob 40. obletnici društva. Slovensko časopisje je pred začetkom slavnosti neprestano pozivalo "vse slovensko prebivalstvo, naj se vzdrži vsake najmanjše demonstracije, naj prezira vse provokacije in naj se zadrži popolnoma mirno", češ da so v Ljubljani "elementi, ki komaj čakajo, da bi se na ljudi streljalo, ki bi silno radi videli, da bi tekla slovenska kri, da bi potem mogli Ljubljano obrekovati, zasramovati in poniževati."²⁵

Že v soboto je Ljubljana dobila "nekam čudno lice". Pred Kazino in pred kolo-dvorom je namreč kar mrgolelo policajev, v vojaško oskrbovališče na cesti Franca Jožefa²⁶ pa so nastanili 70 žandarjev in še en bataljon vojaštva "Bereitschaft".²⁷

²¹ Prav tam.

²² ZAL, REG I/fasc. 1272, fol. 337-353. Med prijetimi srečamo štiri gimnazijce, dijaka strokovne šole, pripravnika, trgovskega pomočnika, trgovskega vajenca, mizarskega vajenca, slikarskega vajenca, tri pisarje v odvetniški pisarni, pisarja brez zaposlitve, črkostavca, delavca in postopača.

²³ ZAL, REG I/fasc. 1272, fol. 354, 355.

²⁴ Slovenski narod, 26. 5. 1903.

²⁵ Slovenski narod, 6. 6. 1903.

²⁶ Danes Cankarjeva cesta.

Čeprav je slovensko časopisje poskušalo "pomirjevalno" vplivati na prebivalstvo, da bi preprečilo demonstracije in izgrede, pa se je vendarle izkazalo, da "kri pač ni voda", saj je bila v takratnih ljubljanskih razmerah vsaka nemškonacionalna slavnost,

zlasti pa turnarska, vse prej kot dobrodošla in je imela "več ali manj izzivajoč značaj".²⁸

Zaradi napovedane turnarske slavnosti in varnostnih ukrepov oblasti je med slovenskim prebivalstvom Ljubljane zavladalo razburjenje. V soboto popoldne se je ljubljanskim turnarjem pridružilo še šestdeset turnarjev iz drugih mest, med njimi štirje iz Celja, iz mesta, ki je še posebej slovelo po sporih in spopadih med Nemci in Slovenci. Oblečeni v turnarske obleke, okinčani s šopki plavic in s trakovi z vsenemškimi barvami "sprehajali so se prav oblastno po mestu prav kakor bi hoteli dokazati, da so oni gospodarji v Ljubljani".²⁹ Med tujci je bil tudi razvpiti Albert Riha, "češki renegat iz Celja", ki je bil znan po tem, "da v Celju insultira vsacega Slovenca in da napada tudi dame, če govore slovenski. Pri zadnji sokolski slavnosti v Celju je brez vsakega vzroka zavrtno napadel dr. Dečka in ga s svojo gorjačo vdaril po glavi".³⁰

Sobota je minila mirno. V nedeljo pa so turnarji prišli na misel, da so v kazinskem vrtu izobesili "vsenemške zastave, znane frankfurterice, ki so v očeh vsakega Slovenca znamenje nemške iredente". Okrog 10. ure dopoldne so se v Zvezdi začele zbirati večje skupine ljudi, tu in tam je zadonel kak žvižg, tu in tam klic "Abzug - dol z nemčurskimi zastavami". Mlajši fantje so si pripeli trakove v narodnih barvah, toda medtem ko je bila nošnja vsenemških trakov turnarjem dovoljena, so "nekateri javni organi ukazali slovenskim fantom, da morajo sneti slovenske trakove". To je seveda razkačilo zbrano množico in šele zdaj se je začelo pravo žvižganje in glasno vpitje, začele so se demonstracije proti vsenemškim zastavam. Ko so šli malce kasneje turnarji iz telovadnice realke skozi park Zvezda proti Kazini so zadoneli klici "Abzug nemškutarji - Pereat Germanija".³¹

Okoli poldne je bilo v Zvezdi vse več demonstrantov, turnarji pa so na kazinskem vrtu pili svoj "Frühschoppen"³² in kar mogoče glasno prepevali Wacht am Rhein in druge nemškonacionalne pesmi. Razjarjena množica v Zvezdi je zahtevala, da naj se odstranijo vsenemške zastave in čedalje bolj pritiskala proti močnemu kordonu orožnikov in redarjev, ki je stal v Zvezdi v primerni oddaljenosti od Kazine. V teh napetih trenutkih se je k županu Ivanu Hribarju napotila posebna

²⁷ Slovenski narod, 6. 6. 1903.

²⁸ Slovenski narod, 8. 6. 1903.

²⁹ Prav tam.

³⁰ Prav tam. Spomin na izgrede ob obisku čeških visokošolcev v Celju leta 1899 očitno še ni zbledel. Pripominjam, da je udaril dr. Dečka z gorjačo po glavi akademik Julius Donau in ne Albert Riha. Riha pa je neusmiljeno udrihal po Zafošniku in Perdanu, ki sta priskočila na pomoč dr. Dečku. Albert Riha je bil zato obsojen na dvanajstdnevni zapor, Zafošniku je moral plačati 5 gld. za bolečine, Perdanu 6 gld., pa še 6 gld. za izgubo zaslужka in 1 gld. in 5 kr. za zdravniško spričevalo. Prim. Bojan Cvelfar: "Jaz nisem nameraval vstreljiti", Proces proti Ivanu Bovhi in druge sodne obravnave izgrede ob obisku čeških visokošolcev v Celju 1899. Zgodovina za vse, III, 1996, št. 1, str. 31. O izgredih v Celju glej tudi Andrej Studen: "Bojimo se, da bo tekla kri!", Ekscesi ob obisku čeških visokošolcev v Celju leta 1899. Zgodovina za vse, II, 1995, št. 2, str. 1-8.

³¹ Povzeto po poročilu v Slovenskem narodu, 8. 6. 1903.

³² Četrtna vina, ki se jo spije dopoldne, navadno po maši.

deputacija meščanov pod vodstvom odvetnika dr. Vladimirja Ravniharja in ga prosila kot načelnika mestne policije, naj da odstraniti vsenemške zastave. Hribar se je nato osebno odpravil v Kazino in prosil turnarje, naj snamejo zastave, toda "Turnrat" je sklenil, da županovi prošnji ne ugodi. Hribar je zato kot načelnik policije iz varnostnih razlogov ukazal snetje zastav in poslal na kazinski vrt straževodjo z dvema redarjema in dvema orožnikoma. Turnarji so sedaj le popustili in najprej sneli cesarsko in mestno zastavo, nato pa so začeli počasi spuščati "frankfurterico". Toda nekaj mladih realcev je kar naenkrat prijelo vsenemško zastavo in je ni pustilo sneti. Na vrtu so se razlegali klici "Heil" in zastava se je pomaknila nazaj na svoje mesto. Župan je zato policijskemu svetniku Podgoršku ukazal naj s petimi policisti in štirimi žandarji s silo sname zastavo. Ko so bile zastave snete, so v Zvezdi zagrmeli klici: "Živila slovenska Ljubljana, živio Hribar!" V parku je zadonela pesem Hej Slovani, Nemci pa so odgovorili z Wacht am Rhein. Demonstrantje so se nato mirno razšli.³³

Popoldne so turnarji kljub zagotovilom, da ne bodo izzivali, hodili po mestu in "dražili ljudi". Zato se je ob pol 7h zbralo pred nunsko cerkvijo mnogo mladih ljudi in znova so se začele burne demonstracije. Policiji je tokrat na pomoč priskočilo še vojaštvo. Marsikaterega redarja je zadel kamen, policija pa je aretirala 14 oseb.

Najzanimivejši aretiranec je bil sedemindvajsetletni podobar Rajko Razpotnik. Razpotnikovo prijetje je namreč razvzplodilo uganko o streljanju 24. maja 1903. Ko so na magistratu aretiranca preiskali, so pri njem našli dve izvrstni frači, vse polno šiber in krogla podobnih kamenčkov, povrh pa je imel v žepu še velik kamen. Razpotnik je izjavil, da rabi frače za streljanje žab na barju in dodal, "da frače neso huje ko vsak revolver". Priznal je tudi, da se je udeležil majskih protinemških demonstracij pred Kazino.³⁴

Policija je izvedla tudi hišno preiskavo v hiši katoliških rokodelskih pomočnikov, kjer je Razpotnik stanoval in našla v njegovem kovčku "velik kos elastičnega gumija, kakor se rabi za frače". Preiskovalni sodnik je v naslednjih dneh z Razpotnikovo fračo in skrbno izdelanimi šibrami in kamenčki izvedel tudi poskuse na kazinskih oknih, ki so jih dostavili v "sodno shrambo" in izkazalo se je, da so luknje v šipi povzročili Razpotnikovi projektili.³⁵

Posledica protinemških demonstracij v Ljubljani je bila, da se je ministrski predsednik Körber odločil preprečiti, da bi cesar sprejel v avdienco deputacijo dalmatinskih, istrskih in slovenskih poslancev. Zavaljo razbitih oken in krogel iz revolverja je v parlamentu zagnal vik in krik tudi na proteste hrvaških in slovenskih poslancev. A vendar so se v parlamentarnih krogih kmalu razširile govornice, da "njegova ekselencja dr. pl. Körber ni ravno vesel prvega poročila kranjske deželne vlade" o demonstracijah v Ljubljani, "kajti sodišče je že po pričah dognalo, da dne 24. maja sploh nihče ni streljal in da je strele slišala le ena priča v svoji pretirani nemški domišljiji".³⁶

³³ Povzeto po poročilu v Slovenskem narodu, 8. 6. 1903.

³⁴ Prav tam.

³⁵ ZAL, REG I/fasc. 1272, fol. 392-394.

³⁶ Slovenec, 24. 6. 1903.

Andrej Studen

DIE DEUTSCHFEINDLICHEN AUSSCHREITUNGEN IN LJUBLJANA 1903

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die Frühlingsdemonstrationen 1903 in Kroatien, die dem zwanzigjährigem Regime des unterdrückerischen Bans Khuen Hedervary den Todesstoß versetzt hatten, lösten auch in Slowenien eine solidarische Bewegung aus. Im Mai und Juni 1903 gab es mehrere Protestversammlungen in Ljubljana, Celje, Slovenj Gradec, Triest, Gorz, Šempeter, Nabrežina (Aurisina), aber auch in kleineren slowenischen Ortschaften auf dem Land. Sie wurden gemeinsam von allen slowenischen Parteien einberufen.

Die Solidaritätsbewegung mit Kroaten in Slowenien beunruhigte die österreichische Regierung. Die Protestversammlungen kündigten nämlich der Regierung einen neuen Vorstoß jugoslawischer Bewegung in slowenischen Ländern. Die am 24. Mai 1903 in Ljubljana gehaltene Versammlung schlug in eine laute deutschfeindliche Demonstration um, die erst durch Gendarmen und Militär niedergedrückt wurde.

Die Ljubljanaer deutschfeindlichen Demonstrationen hatten unerwartete Konsequenzen. Derentwegen entschloß sich nämlich der Ministerpräsident Körber, die Kaiseraudienz der Deputation dalmatinischer, istrischer und slowenischer Abgeordneter zu verhindern. Als die istrischen und slowenischen Abgeordneten im Parlament protestierten, antwortete Körber mit unverhüllten Drohungen, wobei er die Demonstrationen in Ljubljana erwähnte: "Zerbrochene Scheiben, Revolverkugel sind keine Zeichen der Sympathie der Nation und müssen bestraft werden. Es ist gefährlich mit dem Feuer zu spielen! Ich will keinen Alarm trommeln weil ich hoffe, daß das slowenische und kroatische Recht und Gesetz stark genug sind, um das slowenische und kroatische Volk auf dem rechten Weg zu behalten. Haben Sie vor Augen, daß Frieden im Staat erhalten bleiben muß; verlangen Sie nicht mehr von dem Staat, als er erfüllen kann!"

Inštitut za novejšo zgodovino je izdal knjigo

**KLJUČNE ZNAČILNOSTI
SLOVENSKE POLITIKE
V LETIH 1929-1955
(Znanstveno poročilo)**

o odprtih vprašanjih bližnje preteklosti. Težišče poročila je v prikazu prelomnih točk, ključnih za razumevanje slovenske novejšje zgodovine. V poročilu obravnavajo avtorji predvsem vprašanja iz političnega razvoja, pa tudi druge vidike (gospodarske, socialne, kulturne), na katere je politika vplivala. Delo je razdeljeno na tri poglavja, v katerih avtorji obravnavajo razvoj v tridesetih letih 20. stoletja, ko smo Slovenci živeli v okviru Kraljevine Jugoslavije in so politična in ideološka nasprotja naraščala, čas druge svetovne vojne in povojno obdobje do srede 50. let, ko je pritisk totalitarne države popuščal in je razvoj dobival demokratičnejše poteze.

Avtorji poročila so priznani slovenski zgodovinarji:

dr. Zdenko Čepič, prof. dr. Tone Ferenc, dr. Aleš Gabrič, dr. Bojan Godeša, mag. Boris Mlakar, prof. dr. Dušan Nečak, dr. Jože Prinčič, prof. dr. Janko Prunk, dr. Božo Repe, dr. Anka Vidovič-Miklavčič, prof. dr. Peter Vodopivec, prof. dr. Milan Ževart.

Knjigo (111 strani), v kateri je na zgoščen način predstavljena slovenska politična zgodovina obdobja, ko je v slovenski družbi značilen razcep, ki je opazen še danes

lahko kupite po ceni 1050 SIT na Inštitutu za novejšo zgodovino, Kongresni trg 1, Ljubljana (v knjižnici).